

AZERBAIJAN

AYLIK
TÜRK
KÜLTÜR
DERGİSİ

REVUE MENSUELLE DES TURCS D'AZERBAIDJAN
MONTHLY TURKISH CULTURAL PERIODICAL
OF AZERBAIDZHANIAN TURCS

SAYI : 184 - 186 - TEMMUZ - EYLÜL - 1967

YIL: 16

Sayısı: 250 Kuruş

NAKİ KEYKURUN

(1883 — 1967)

Azerbaycan İstiklâl Savaşının tanınmış mücahitlerinden birini dahi kaybetmiş bulunuyoruz. Naki Bey Keykurun (eski soyadı ile Şeyhzamanoğlu) uzun İstiklâl Mücadelesi devrinin yetiştirdiği simalardan biri idi. Rus istilâsına karşı kahramanca savaşı ile Azerbaycan tarihinde meşhur Cevad Han'ın Gence kalesinde doğmuş ve aynı neslin millî ülküleri ve vatan sevgisi ile yetişerek bütün hayatını yurdunun hizmetine vakfetmiştir.

Naki Bey: Nesip Bey Yusufbeyli, Hasan Ağaoğlu, Ali Akber Refioğlu, Hudadad Bey Refioğlu, Ahmet Cevat gibi vatan ve millet fedailerinin muhitinde millî ve siyasi terbiyesini görmüş şahıslardan idi.

İlk önce "Difai" fırkası, daha sonra "Türk Ademî Merkeziyet" partisi etrafında fikren ve ruhan yoğrulan bu muhit, Azerbaycan'ın kalbi ve daimî kalesi mevkiinde bulunan Gence'de 1917-1918 senelerinde Millî Komite çevresinde teşkilâtlanmış ve Nesip Bey Yusufbeyli ile Mehmet Emin Resulzade arasında aynı sıralarda Bakü'de vuku bulan tarihî görüşmeyi müteakip Türk Ademî Merkeziyet ve Müsavat partilerinin birleşmeleri ve kaynaşmaları neticesinde iki milliyetçi kadro el ele ve gönül birliği ile umumî Azerbaycan hareketinin ve dolayısıyla müstakil Azerbaycan Devletinin temelini atmışlardır.

Naki Bey bu muhite dâima ayak uydurmuş ve onun verdiği vazifeleri memleket dâhilinde ve haricinde sadakatle ifa etmiştir. 1918 senesinin Azerbaycan için en ağır kader günlerinde onu Gence Millî Komitesinin Murahhas bir heyeti ile birlikte Osmanlı Hükûmet erkânı ile temas halinde görüyoruz. Müstakil Azerbaycan devrinde Millî Emniyet Teşkilâtının başına getirilmişti.

Naki Bey'in şahsiyeti üzerinde bolşeviklerce 1920 senesinde şehit edilen merhum ağabeyisi Mehmet Bâgir Şeyhzamanoğlu'nun çok kuvvetli bir tesiri olmuştur. İnanmış ve faal bir "Müsavatçı" olan Mehmet Bâgir Bey,

gerek milletvekili bulunduğu Azerbaycan Parlamentosunda, gerekse umumî içtimalarda vatan hâini komünist unsurlara karşı geniş mücadele açmış bir zat idi. Bunun içindir ki, Rus istilâ ordusu Azerbaycan'a ayak basar basmaz arka arkaya kütle halinde yakalanan ve sorgusuz sualsiz kurşuna dizilen münevverlerin ön sıralarında yer alanların biri de o olmuştur.

Muhaceret hayatında Naki Bey uzun müddet "Müsavat" saflarında ve Resulzade'nin rehberliği altında çalışmıştır. Bir ara ayrı düşmüşse de, İkinci Dünya Savaşından sonra hassas milli sezisi ve derin vatan bağlılığı ile tekrar kendi mevkiinde yer almış ve en ön saflarda kutsal vazifesinin ifasına hararetle ve sebatla devam etmiştir.

Naki Bey Ankara'da ve İstanbul'daki dernek faaliyetlerimize canla başla iştirâk etmiş, genç arkadaşlarımıza şevk ve heyecan kaynağı olmuş, Almanya'da ve B. Amerika'da bulunduğu müddetçe milli çalışmalarımız ve Azerbaycan muhaceret hayatı ile yakından ilgilenmiş ve elinden gelen yardımları esirgememiştir.

Naki Keykurun "Azerbaycan" dergisinin dâimî yazarlarından idi. Gelecek neslimize bir hâtıra olarak bıraktığı canlı yazılarında, müstevlî Rus hâkimiyetine karşı ölüm - kalm savaşını açmış bulunan ünlü partizan kahramanlarımızın hayatlarını, "Difai" fırkasının çalışmalarını ve Gence'de milli hareketin doğuş ve gelişimini bütün teferruatı ile tasvir etmiştir. Ayrıca, Naki Bey bütün hâtıralarını bir kitap halinde toplamıştır.

Aynı zamanda Naki Bey kendi çocuklarını ve yakın çevresini milli ruhta yetiştirmeğe çok dikkat etmiş ve bu işe büyük emek vermiştir.

Babacan bir karaktere sahip Naki Bey, iyi bir arkadaş, vefalı bir dost, hassas kalbli bir insandı. Fakat, milli vazifede müsamahayı kimseye affetmezdi.

Naki Bey'in en bâriz vasfı, Azerbaycan İstiklâl dâvasına derin bağlılığı idi. Naki Bey, bütün ömrü boyunca, bu hususta kimseye ve herhangi bir cereyana en ufak bir tâviz vermiş değildir. Ağır hastalık günlerinde bile yurdunu ve dâvasını bir an bile unutmuş değildir.

Bunun içindir ki, mezarı başına toplanan yüzlerce vatandaşı kendisini gözyaşları içerisinde hürmetle ve savigiyle toprağa emanet etmişlerdir.

Azerbaycan Kültür Derneği üyeleri, sayın yurttaşlarının ufûlü münasebetiyle, bütün hemşehrilerine, kederli ailesine, muhterem eşi Hamide Hanıma, çocukları Salih ve Yavuz'a ve kezâ kerîmesine ve torunlarına derin tâziyetlerini sunar.

Nur içinde yatsın!

"Azerbaycan"

ALİ AZERTEKİN

(Bakü 1905 — İstanbul 1967)

İstanbul'dan haber verildiğine göre, muhaceretteki Azerbaycan Millî Hareketinin en ileri gelenlerinden arkadaşımız Ali Azertekin mide kanamasından Haydarpaşa Nümune Hastanesinde 20 Ekim akşamı saat 20'de fâni hayata gözlerini kapamıştır. 1905'te Bakü'de doğmuş olan Ali Azertekin'in (Takizade) babası İskender, annesi eski millî şairlerimizden Samed Mansur Kâzımzade'nin yakın akrabası idi. Ali Azertekin Bakü'deki Pedagoji Enstitüsünden mezun olduktan sonra Gence'de öğretmenlik yapmış ve aynı zamanda oradaki "Müsavat" Partisinin gizli teşkilâtına bağlı bulunmuştur. 1928 senesinde Gence "Müsavat" Teşkilâtı toptan takibata mâruz kaldığı sıralarda bir kolayını bularak İran'a iltica etmiştir. Tebriz'e vardıktan sonra, Tahran'da bulunan Sayın Mehmet Ali Resuloğlu ile temasa geçmiş ve onun teşebbüsü ile merhum Memduh Şevket Esendal'ın maddî ve mânevî yardımlarını temin ederek İstanbul'a gelebilmiştir. Burada, Fîloloji Fakültesinde bir müddet tahsiline devam etmiştir. 1933 senesinde Mirza Bala'nın tavsiyesi üzerine, Mehmet Emin Resulzade tarafından Varşova'ya davet edilmiş ve onun maiyetinde sekreterlik vazifesine başlamıştır.

1939 senesinde harb çıktıktan sonra, Varşova'dan ayrılarak Romanya ve Türkiye üzerinden İran'a geçmiş ve Tahran'da yerleşmiştir. 1941'de Tahran Rus kızıl ordusu tarafından işgal altına alınmak üzere iken Kurtulan ailesi ile birlikte İngiliz nüfuz bölgesine dâhil İsfahan şehrine taşınmıştır. Ruslar tarafından daimî takibata mâruz kaldıkları için, İngiliz askerî makamlarınca Ejder Kurtulan ile birlikte Kahire'ye götürülmüştür. 1943 senesinde tekrar İran'a getirildikten sonra o zamanki Rus dostu Suheyli Hükûmeti tarafından Sovyet makamlarının talebi üzerine her iki arkadaş yakalanmış ve harb bitinceye kadar hapisanede tutulmuşlardır.

O sıralarda Suheyli Hükûmetinin yerini alan İran'ın eski Bakü Başkonsolosu ve sonraları Moskova, Roma ve Ankara'da Büyükelçilik vazi-

felerini yapmış bulunan Azerbaycan dostu Mehmet Sâid kabinesinin kuvvetli müdahalesiyle her iki arkadaşımız serbest bırakılmış ve 17 Mart 1955'te yeni bir Sovyet suikast tehlikesiyle karşı karşıya buldukları için İran Şehinşah ordusunun himayesi altına alınan Ejder Kurtulan ailesiyle birlikte 13 Şubat 1956 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve son gününe kadar orada yaşamıştır.

Ali Azertekin "Müsavat" ideolojisini, Azerbaycan Millî Hareketini en iyi kavramış ve benimsemiş arkadaşlarımızdan biri idi ve son nefesine kadar bu dâvaya ve bu yola samimiyetle ve sadakatle bağlı kalmıştır. Merhum Emin Bey'in maiyetinde, zamanımızın yeni şartlarına göre "Müsavat" ideolojisinin geliştirilmesi ve tamamlanması için 1936 senesinde Varşova'da teşkil edilen parti Konferansının teşkilinde ve fikrî çalışmalarında mühim bir rol oynamış ve Konferanstan sonra birkaç nüsha neşredilebilen parti bülteninde "Müsavat" ideolojisi ile ilgili çok değerli makaleler yazmıştır. Aynı zamanda Ali Bey "İstiklâl" gazetesine ve "Kurtuluş" dergisine A-T imzası ile bâzı yazılar kaleme almıştır.

Tekrar Türkiye'ye geldikten sonra Azerbaycan Dergisinde Mehmet Emin Resulzade'nin şahsiyeti ve 1956 Macar ayaklanması ile ilgili yazıları neşredilmiştir. Ayrıca, "Müsavat" Partisinin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Almanya'da yayınlanan mufassal tarihi "Bülten" onun murakabesi altında hazırlanmıştır. Aynı Bülten'de "Müsavatçılık" ülküsü ile ilgili güzel yazısı Azerbaycan gençliğine dâima ışık tutabilecek mahiyettedir.

Mükemmel bir mütercim olan Ali Bey İstanbul'daki hayatını münhasıran Münih'teki meşhur "Dergi"ye Rusça kaleme alınmış bulunan birçok yazıları Türkçeye çevirmek suretiyle temin etmekte idi. Mütevazı bir evde yaşayışı kıt kanaat ve ekseriya yoksulluk içerisinde geçmekte idi. Ali Bey her türlü maddî menfaat gayelerinden uzak idealist, dürüst ve temiz bir insandı. "Dergi" mecmuasında dahi bazı enteresan takrızları çıkmıştır. Kazandığının büyük bir kısmını kitaplara ve dergilere verir, okumak ve tetkikten hiçbir zaman usanmazdı. Öteden beri en büyük emeli Azerbaycan hakkında gençliğe ışık tutacak büyük bir eser vücuda getirmektir. Tetkik ve mütalâaları bilhassa bu noktaya müteveccih bulunuyordu. Maalesef, hayatın bitmez tükenmez sıkıntıları, hastalık ve üzüntüler bu fikrinin tahakkukuna imkân bırakmadı. Ve bu arzusunu kendi yerini alacak olan genç nesle bırakmış bulunmaktadır.

Ali Azertekin, Rusçadan başka Lehçe ve Farsça lisanlarına dahi vâkîf bulunuyordu.

Ali Bey Azerbaycan muhaceret hayatının en ileri ideolojik rehberlik saflarında yer almış bir sima idi. Ve tarihimize de bu sıfatiyle intikal edecektir.

Nur içinde yatsın! Ruhu şâd olsun!

"Azerbaycan"

Ali Azertekin'in Cenaze Töreni

Azerbaycan Millî Mücadele ideologlarından olan Azertekin'in cenazesi, 21 Ekim günü Haydarpaşa Nümune Hastanesinden alınarak Kadıköy Osmanağa Camii Şerifinde namazı kılındıktan sonra kardeş Kırım, Türkistan, İdil-Ural ve Şimalî Kafkasya ileri gelenlerinin omuzları üzerinde kaldırılarak dost ve yurttaşlarının iştirâki ile cenaze arabasına kadar götürülmüş ve Karacaahmet Mezarlığına nakledilerek aziz arkadaşı ve cep-hedaşı merhum Mirza Bala'nın mezarına yakın bir yerde dîni merasimden sonra gözyaşları arasında defnedilmiş ve nâşi üzerine yurdumuzdan getirilen su ve toprak serpilmiş ve mezarı çelenklerle örtülerek ebedî istirahatgâhına tevdi edilmiştir.

Not : Çelenkler Azerbaycan Kültür Derneği (Ankara), Azerbaycan Gençlik Derneği (İstanbul), Azerbaycan Kültürünü Tanıtma Derneği (İstanbul) ve eski arkadaşlarından Selim Ağasıbay ve kezâ Ankara'da yayınlanan "Türk Birliği" sahibi Kerim Alhan tarafından gönderilmiştir.

"Azerbaycan"

ALİ AZERTEKİN'İN VEFATI MÜNASEBETİYLE ÇEKİLEN TELGRAFLAR

Bay Ejder Kurtulan

Acılarınıza Burç Ailesi iştirâk eder, başsağlığı dileriz.

Burç Ailesi

Bay Ejder Kurtulan

Ülkücü arkadaşımız Azertekin'in vefatı dolayısıyla hepinize tâziyetlerimizi sunarız.

Azerbaycan Kültür Derneği

Bay Ejder Kurtulan

Aziz arkadaşımız Azertekin'in vefatı dolayısıyla cümlenize tâziyetlerimizi sunarız.

Vahap - Kerim - Mehmet Ali - Ataman

Azerbaycan Dergisi

Ali Azertekin'in vefatı üçüncü büyük kaybımız oldu. Teessürümüz sonsuzdur. Başsağlığı dilerim.

İldeniz

Bay Ejder Kurtulan

Büyük kaybımız bağrımızda ağır bir yara açtı, başsağlığı dilerim.

İldeniz